



**ESTUDI HISTÒRIC SOBRE LES CASES DE FRANCESC VIÑAS
SITUADES AL CARRER RICHARD WAGNER DE MOIÀ**

RAMON TARTER FONTS
Arxiu Històric de Moia

EL PERSONATGE

BREU APUNT BIOGRÀFIC SOBRE FRANCESC VIÑAS



Francesc Viñas i Dordal va néixer a Moià el 27 de març de 1863 en el si d'una família molt humil.

Inclinat, potser, per el seu pare Josep Viñas envers la música, rep algunes lliçons d'ell i de Mn. Ramon Busquets, aleshores organista de Moià. De ben petit hagué de sortir de casa a guanyar-se el pa, primer com a escolà a la veïna parròquia de Sant Pere de Ferrerons, com a sagal a la casa del Xei (Marfà) i un temps com a teixidor en una fàbrica moianesa.

A disset anys entrà com a obrer a la cereria Abella de Barcelona, propietat d'uns oncles seus. Seguint amb la seva inclinació musical va matricular-se al Conservatori estudiant cant amb el mestre Gonçal Tintorer. Mercès als seus progressos va obtenir una beca per poder abandonar el treball manual i dedicar-se totalment a la música.

El 10 de juliol de 1887 li va ser atorgada la idoneïtat per a la carrera lírico-dramàtica al Conservatori del Liceu, amb la qualificació d'excel·lent i les medalles d'argent i bronze.

Es presentà al públic per primera vegada al Gran Teatre del Liceu la primavera de 1888, instruït pel mestre Goula. Cantà el segon acte de *Lohengrin*, amb un gran èxit. D'allà anà a València i així començà una brillant carrera. Actuà també a l'Scala de Milà amb *Lohengrin*.

Gràcies a l'interès de la reina Victòria, cantà *Cavalleria Rusticana* a Londres, opera dirigida pel propi autor, el mestre Mascagni. Posteriorment va actuar al Metropolitan Opera House de Nova York i a les ciutats de Bòston, Filadelfia, Saint -Louis i Chicago. El 1895 cantà per primera vegada al Teatro Real de Madrid. A Nàpols cantà davant l'Emperador Guillem II d'Alemanya. El 1910 va actuar al Teatro Colón de Buenos Aires.

Del seu repertori d'òperes destaquen les de Wagner: l'excel·lent interpretació que en féu li valgué l'anomenada de "*el millor Lohengrin del món*". El 31 de desembre de 1913, estrenà a Barcelona *Parsifal*, essent el primer teatre del món que interpretava aquesta obra fora d'Alemanya.

L'any 1918, el tenor acabà les seves actuacions oficials, després de 30 anys d'èxits operístics per Espanya, Europa i Amèrica, amb una brillantíssima carrera.

Va publicar l'obra *El arte del Canto*, que consta de dades històriques, consells i normes per educar la veu per cantar, obra ben documentada i que pot considerar-se del tot necessària per a la formació d'un artista de cant de manera sòlida, metòdica i progressiva.

A començament de 1933, al Liceu i dins el festival commemoratiu de la mort de Richard Wagner, el Sindicat Musical de Catalunya féu un homenatge al tenor Viñas, creador dels herois wagnerians i primer intèrpret, a Barcelona, del *Parsifal*, on havia cantat en 135 funcions. Va morir a Barcelona el 14 de juliol de 1933.

Francesc Viñas no va oblidar mai les seves arrels moianeses. L'any 1904 funda la Lliga de defensa de l'Arbre Fruiter, celebrant la primera festa l'any següent (1905). L'any 1909, a instàncies de la mateixa lliga es funden el Sindicat Agrícola i la Caixa rural i d'estalvis de Moià.

Viñas també actua en la resolució del problema de les aigües de Moià i pren part activa en la definitiva portada a Moià de les aigües de la Crespiera. També es deu a ell la construcció del monument a Rafel Casanova.

LA CASA

1 – LA FORMACIÓ DEL CARRER DEL SEGARÓ.

La Vila de Moià va experimentar un notable creixement especialment durant el segle XVII. L'espai dins el clos emmurallat medieval era insuficient i això va portar a que es comencessin de construir cases fora d'aquest recinte. Seria el naixement dels ravals. Els primers establiments de patis per fer cases fora muralles els trobem en l'indret actual del carrer de Sant Sebastià, (Raval de Dalt) i Sant Josep, (Raval de Baix), i continuació es construiria seguint el Camí Ral de Manresa, l'actual carrer Sant Pere o "La Mànega".

No disposem gaires dades però tot fa suposar que les construccions que originarien el carrer del Palau de Baix, ja fora muralles, son més tardanes, segurament de les primeries del XVIII. Concretament en la llibreta de compliment pasqual de la parròquia de Moià, corresponent a la' any 1741, apareix esmentat el "Carrer Nou o Palau de Baix", cosa que fa pensar que eren cases de més o menys recent construcció. Apareix també citat el "Recó", que podria correspondre a l'anomenat posteriorment "Carrer que no passa". Apareix també el carrer de Passarell.

En una llibreta posterior, la de 1757, hi trobem el carrer del Palau de Baix ja com a nom únic i també apareixen una sèrie de cases que s'anomenen "Cases Noves i carrer de Passarell" sens dubte podem identificar aquestes cases noves com les primeres edificacions de l'actual Carrer del Vall. En aquest document el "carrer que no passa" apareix unit al carrer del Palau de Dalt.

En el següent document de la sèrie, la llibreta corresponent a 1805, trobem esmentat un nou grup d'edificacions, les anomenades "Cases del Cayetano", grup format per quatre edificacions, que podem identificar com el carrer que anys després s'anomenarà de "Cal Segaró".

En aquestes cases hi trobem vivint a la primera en Josep Tartera, a la segona, Francisca Tartera, a la tercera, Maria Arbós, que viu amb la seva filla Coloma i el seu gendre, Pere Sarrà, a qui encara hi trobarem vivint en el padró d'habitants de 1828. Finalment, a la darrera casa hi trobem vivint a Maria Viñas i el seu fill Josep Viñas, avi de Francesc Viñas, que aleshores tindria un deu o onze anys.

A la darrera de les llibretes que formen la sèrie, corresponent a 1810, trobem els mateixos habitants, amb l'única diferència que a la casa dels Viñas hi apareix la família complerta: Joan Viñas, Maria, la seva muller i altra vegada el fill Josep. Ignorem el motiu perquè en la llibreta anterior no apareix el pare. La denominació de "Cases del Cayetano" ja no apareix i els quatre immobles apareixen integrats al carrer del Palau de Baix.

El document posterior que podem utilitzar és el padró d'habitants de Moià de 1828, on segueixen apareixent les mateixes quatre cases, aquesta vegada ja integrades dins el "Carrer del Segaró".

En aquest cas les cases ja figuren amb numeració pròpia, tenint el 1 la dels Viñas, on apareix com a cap de casa Josep Viñas, d'ofici teixidor. En les següents trobem Pere Sarrà, ja esmentat anteriorment, Salvi Duran (num. 3) paleta i finalment Domingo Malet (num. 4), jornalero.

Podem concloure, doncs, que les edificacions del Segaró, daten de finals del segle XVIII, que el primer nom que varen rebre fou el de "Cases del Cayetano" i que el primer esment del "Carrer del Segaró" el trobem en el padró d'habitants de 1828.

Ll. Picanyol, dins Modilianum (febrer 1965, pag. 205-206) esmenta un suposat antic camí que anomena "pas del Sagaró" que uniria aquestes cases i vorejant el torrent dels Baus sortiria arran de la casa de Can Batlles (en el lloc ocupat per "cala Guardiana", dependència annexa a la casa on residien els cuidants de la finca). L'esmentat article és ple d'incongruències i no aporta cap prova documental de l'existència d'aquest camí com a via pública, sembla més aviat una drecera que per la vora dels camps de la zona i del torrent podria ser utilitzada pel veïnat de la zona, encara que tant sols com a corriol ja que l'important desnivell entre can Batlles i els camps de baix faria totalment impossible la circulació de carros i bestiar de càrrega.

2 - FRANCESC VIÑAS I EL CARRER DEL SEGARÓ

Francesc Viñas va ser sempre un home molt preocupat pel benestar de la seva família. Ja en els temps en què treballava a la cereria dels seus oncles a Barcelona escriu sovint al seu pare interessant-se per la seva salut i el seu benestar i es plany de no poder ajudar més a la seva família.

A partir de 1890, poc després del seu debut (1888), quan ja comença a disposar d'algun capital l'utilitza en fer obres i arreglar la casa familiar de Moià. Aquestes reformes s'aniran portant a terme i consistiran en la renovació total del vell edifici. Posteriorment aquesta casa l'ocuparan la seva germana Concepció i la seva família.

L'any 1900, a nom del seu pare, però pagat per ell, compra un hort proper a la casa paterna: "*... un huerto de secano, situado en este término, en el lugar llamado "els Baus", de cabida 3 cortanes de sembradura de trigo...*"

També s'assegura el subministrament d'aigua cap a la casa familiar. Amb aquest motiu i d'acord amb Ramon Bussanya, propietari aleshores de l'edifici de l'actual rectoria, construeix un dipòsit "*... que con permiso documentado del Ayuntamiento hizo construir... para recoger aguas sobrantes de las fuentes de Moyá con canalización directa del depósito a su casa en la calle del Segaró num. 1. Está situado [...] en un rincón inútil entre la casa Bussanya y la Iglesia Parroquial*"

A partir de 1906, ell mateix escriu que comença les obres el primer de gener, inicia la construcció de "Villa Mercedes" casal que serà la seva residència i

novament torna a reformar la casa antiga, fa de nou la teulada i reforma tot l'interior, obres que es donaran per acabades l'any 1909, any que podem trobar en una peça de ferro que penja de la casa (actualment num. 2).

Paral·lelament es comença la construcció de la que haurà de ser la seva residència, "Villa Mercedes", nom en honor de la seva filla Mercedes Viñas i Novelli.

Entre 1906 i 1907 la casa queda acabada en la seva totalitat i el propi Viñas dona per acabades totalment les obres, exterior, interior, mobles i acabats pel juliol de 1908.

El gros de la construcció el porta a terme el contractista local Sebastià Orriols, (el Badó) la fusteria Ramon Vilarrubia ("el Bussanya"), el ferro Agustí Grau i Manuel Llenas, els treballs de llaurer Sebastià Renom (de "cal llaurer"), els treballs de pintura Francesc Iglesias, el subministrament de materials de construcció Joan i Jaume Clarà (de "cal teuler") i finalment tota la instal·lació elèctrica a càrrec de Víctor Roqueta, de la "Compañía la electro-industrial de Moyá", empresa productora del fluid elèctric de la vila.

Únicament els materials que no podien ser fabricats a Moià es varen encarregar a empreses de fora com ara els terres de mosaic (encarregat a la "Casa Escofet" de Barcelona, mosaicistes que varen treballar abastament col·laborant amb el més prestigiosos arquitectes modernistes i noucentistes), les vidrieres, material forjat, els sanitaris, i equipament de la cuina.

No disposem en aquests moments d'informació de qui va ser l'arquitecte que va projectar la casa. Únicament trobem una anotació que fa el propi Viñas d'un pagament per plànols. Diu: *Gastos del arquitecto. P. Viñas. 5.000.-* En aquests moments no puc afirmar si el nom de l'arquitecte era P. Viñas o la anotació es refereix a que va fer el pagament el seu germà Pere, per compte seu.

Viñas també actua en el carrer. L'eixampla i construeix un mur de contenció entre aquest i l'hort de cal Bussanya (actual "hort del rector") i se'n queda un tros, que deixa com a plaça i que anys després urbanitzarà i hi farà construir el jardinet on hi ha l'estàtua de Rafel Casanova, que també finança ell.

L'any 1906 Viñas compra un camp proper "*... extensión de terreno de cabida 6 quarteras lindante con [...] tierra campa de D. Bartolomé Antúnez mediante un camino y parte con un torrente y por el oeste con un torrente y parte con el camino que se dirige a Passarell...*". Una part d'aquest camp i l'hort que havia comprat l'any 1900 els destinarà a jardí, on construirà el petit pavelló conegut com "el colomar" d'indubtable regust modernista com en general tota la construcció.

L' any 1908 compra a Maria Comas de Padrós la casa num. 3 del carrer del Segaró i un any després, 1909, a els seus oncles Pere i Joaquim Abella Viñas, que actuen com a successors de Carme Urtusol Sarrà, la casa num. 2 . Entrada ja la dècada dels anys 20 les farà enderrocar i edificarà la darrera de les torres, actual num. 3 del carrer. Aquest edifici no quedarà conclòs fins

entrats els anys 30 i durant molts anys hi residirà el metge de Moià Dr. Rius (el popular, entre els moianesos més grans “metge Rius”)

Viñas utilitzarà la casa durant tota la seva vida en les temporades on feia estada a Moià. En ella l'any 1932 hi va morir la seva esposa, Júlia Novelli, mentre Viñas era de viatge. Mort Viñas el 1933 la propietat va passar a la seva filla, esposa del Dr. Jacint Vilardell. Durant la guerra civil (1936-1939) va ser incautada i es va utilitzar principalment com a residència del personal mèdic i sanitari de l'hospital de sang que les Brigades Internacionals van tenir instal·lat durant un temps al col·legi de les Escoles Pies.

Una vegada urbanitzat el carrer i d'acord amb l'Ajuntament, Viñas, en va canviar el nom. Substituirà el nom de carrer del Segaró, pel de Richard Wagner, compositor alemany, autor d'algunes de les òperes que més fama i prestigi internacional varen donar-li.

3 - DESCRIPCIÓ DE L' EDIFICI DE CAN VIÑAS

Can Viñas o “Villa Mercedes” com va batejar ell mateix la casa, és un edifici amb inequívokes influències modernistes. Consta de soterrani, una planta a pla del carrer R. Wagner, destinada a sala, menjador, despatx, cuina... una segona planta destinada a dormitoris, golfes amb les habitacions del servei i finalment una torre-mirador amb funcions de lluernà de l'escala, a la que s'accedeix per una escala de ferro exterior. La part de darrera, mirant a llevant, té dues grans galeries una a la planta, tancada amb una balustrada de pedra i l'altre al primer pis, amb barana de ferro. Conserva en el seu interior una gran part del mobiliari original.

Un element interessant és el mur de tancament de la part de darrera de la casa, del que actualment sols se'n conserva una mínima part. Constava d'un mur de regular altura que abraçava les dues cases (actuals núm. 1 i 2). El coronament d'aquest mur presenta unes ondulacions que poden recordar elements de l'arquitectura de Gaudí. Aquesta part superior es troba recoberta de trencadís de rajoles formant faixes vermelles i blanques.

El petit pavelló de l'interior del jardí és una construcció de dues plantes amb una petita torre rematada per una coberta cònica. Les teulades es troben recobertes amb teules vidriades i tenen detalls de decoració modernista. L'interior no és obrat.

El jardí original va ampliar-se a mitjans dels anys seixanta del segle XX en cobrir-se el Torrent dels Baus. El mur antic coronat de trencadís va quedar a l'interior del jardí i va ser rebaixat i mutilat en part. En la part nova s'hi varen situar les reproduccions de les escultures que hi ha al mausoleu de Viñas al cementiri de Montjuich representant els personatges de les òperes de Wagner Parsifal, Lohengrin i Tanhauser.

4 - INTERÈS DE L'EDIFICI

Can Viñas té notable interès per múltiples raons. La primera històrica. És la residència de Francesc Viñas, personatge de gran interès pel que va representar com a cantant i com a artista, però també i ja d'una manera més local té un indubtable interès històric i sentimental pel que va representar el personatge per Moià.

Viñas mai no va oblidar les seves arrels moianeses i sempre, va mirar d'utilitzar la seva influència i coneixences en bé de Moià. Va fundar la "Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter" institució en la que es va abocar durant tota la seva vida. Fruit d'aquesta fundació i de l'empenta de Viñas en va sorgir també la fundació del Sindicat Agrícola i la Caixa Rural i d'estalvis de Moià, primer intent de sindicalisme interclassista agrari a Moià.

També va intervenir de forma decisiva a resoldre el conflicte que s'arrossegava ja des del segle XIX de les aigües de Moià i va contribuir, tant en les gestions, com econòmicament, en la portada de les aigües de la Crespiera, deixant resolt durant molts anys el proveïment d'aigua a la vila.

Can Viñas i per extensió les altres dues cases que formen el conjunt representen elements del patrimoni moianès que cal preservar. Si bé Moià conserva diverses edificacions d'estil noucentista (el conjunt de la Colònia Vilardell, la Pineda, la fàbrica del Vapor...) Can Viñas és l'únic conjunt modernista que hi ha a Moià. És també una de les primeres residències d'estiueig que es construeixen al poble, amb l'únic precedent anterior de Cal Alter, feta el 1900 (avui desapareguda). Té un interès especial ja les modificacions que ha sofert al llarg dels anys han estat mínimes i per tant conserva intactes la majoria dels elements de la construcció original de 1906.

Desgraciadament no podem dir el mateix de les altres edificacions. Una desgraciada intervenció a la casa antiga, motivada pel canvi de propietaris n'ha motivat la total destrucció interior i també d'una part dels darreres trobant-se en aquests moments abandonada i en un estat lamentable. L'última construcció tant sols ha patit modificacions en el darrera i en l'interior però en general la seva aparença exterior es força acceptable.

5 - PROPOSTES

En el meu modest entendre caldria dotar per part de les administracions competents d'una especial protecció als tres immobles pels seus indubtables valors com a elements patrimonials moianesos.

En cas que Can Viñas passés a patrimoni públic podria convertir-se en el lloc ideal per albergar el "Fons Viñas" dipositat actualment en el Museu de Moià i seria el lloc ideal per dipositar altres materials i records de F. Viñas actualment dispersos en diversos llocs i també en poder dels seus descendents, cara a divulgar la figura de l'eminent artista.

Tenim també constància de l'existència d'un projecte per utilitzar una part de les edificacions com a séu del fons de "La Fura dels Baus", grup teatral d'arrels moianeses i molt vinculat amb l'espai, no en va varen prendre el seu nom d'un indret ben proper, el torrent dels Baus.

Hi ha encara moltes altres possibilitats de dotar de vida cultural pròpia l'edifici que haurien de definir especialistes en el pla d'usos que se'n pogués fer. Per altra part, els jardins poden ser un magnífic pulmó verd a la zona i un indret força escaient per múltiples actes i manifestacions artístiques a la nostra vila.

RAMON TARTER I FONTS
ARXIU HISTÒRIC DE MOIÀ
JUNY DE 2002